

Sammendrag

Lett å få tak i bøker og å gå på kino

En forutsetning for å bruke kulturtilbud er at det fins slike tilbud i rimelig nærhet av der man bor. Idrettsplasser er det tilbudet folk har nærmest. Det er også lett å få tak i bøker og å gå på kino. Kunstgalleri og museer er ikke så lett tilgjengelig, fire av ti bor under fem kilometer fra slike tilbud. Lengst avstand har vi til konsertsal og teaterlokale. Stort sett har ikke tilgangen til de ulike kulturtilbudene forandret seg mye fra 1991 til 2004. Det har likevel blitt noe dårligere tilgang til kino og bibliotek i denne perioden. Flest ville brukt kino dersom den var nærmere hjemmet. Få ville derimot gått mer i opera dersom de hadde et slikt tilbud nærmere hjemmet enn de har.

Flest på kino og idrettsarrangement

Andelen som bruker ulike kulturtilbud i løpet av et år og utviklingen i andelen brukere, varierer fra tilbud til tilbud. Kino er det tilbudet som brukes av flest personer i alderen 9-79 år. Dette tilbudet har hatt en økning i andelen brukere fra 58 prosent 1991 til 67 prosent i 2006. Det er også mange som går og ser på idrettsarrangement. Årlig brukerandel var på 59 prosent i 1994. Det var en nedgang til 55 prosent i 2004. Etter kino og idrettsarrangement er det folkebibliotek som flest bruker i løpet av et år. Andelen har vært svakt økende, fra 49 prosent i 1991 til 54 prosent i 2004.

Økning i teaterbesøk

Andelen som går på museer holdt seg på om lag samme nivå i 2004 som i 1991. I 1991 var andelen 41 prosent, mens den var 42 prosent i 2004. Besøksandelen på teater/musikal/revy har hatt en økning. Andelen besøkende var på 44 prosent i 1991 og 49 prosent i 2004. Også besøksandelen på kunstutstilling har hatt en ujevn utvikling, men variasjonene har likevel vært små; 41 prosent i 1991 og 42 prosent i 2004.

Konserter stadig mer populært

Andelen som har vært på konsert med populærmusikk og annet siste 12 måneder har hatt den største økningen fra 1991 til 2004, fra 32 prosent til 47 prosent. Også for konserter med klassisk musikk og annet har det vært økning. I 1991 var besøksandelen på 27 prosent, mot 37 prosent i 1997. Seinere har økningen stagnert og besøksandelen var på 35 prosent i 2004. Ballett- og danseforestillingenes besøksandel har økt. Mens besøksandelen var 8 prosent i 1991, var den 12 prosent i 2004. Opera-/operetteforestillingenes besøksandel har derimot ikke endret seg særlig mye i denne perioden. Den var på 5 prosent både i 1991 og 2004. Det har vært ubetydelige forandringer i nordmenns besøk på tros- og livssynsmøter; andelen siste 12 måneder var 39 prosent i 1994 og 40 prosent i 2004.

65 prosent har aldri vært på opera

Kun 1 prosent har aldri vært på kino, og rundt 4-6 prosent har aldri vært på museum, teater/musikal/revy, folkebibliotek eller idrettsarrangement. Rundt 20 prosent har aldri vært på populærkonsert og annet eller på kunstutstilling. I overkant av 25 prosent har aldri vært på konsert med klassisk musikk og annet. Omtrent 65 prosent har aldri vært på opera/operette, og rundt 60 prosent har aldri vært på ballett- eller danseforestilling. Det er bare for bruken av den siste typen kulturtilbud at det er en liten nedgang fra 1994 til 2004.

Bruk av ulike kulturtilbud henger sammen

De som går på opera/operette besøker også i større grad enn gjennomsnittet av befolkningen teater- og ballett-/danseforestillinger. De som går på idrettsarrangement, går derimot i mindre grad enn gjennomsnittet på opera/operette. De som går på populærkonserter og annet, går på sin side mye på kino og idrettsarrangement.

Størst interesse for idrett og populærkonserter

Interessen for å bruke de ulike kulturtilbudene har vært nokså stabil mellom 1994 og 2004. Størst interesse er det for å gå og se på idrettsarrangement og populærkonserter. Interessen er minst for å gå på ballett og opera. Museum er det kulturtilbudet der nedgangen i interesse har vært mest tydelig i denne perioden.

Flere ser norsk film

Blant de ulike sjangere innenfor kulturtilbudene ser vi at besøk på norske filmer har hatt en viss økning de seinere åra, selv om filmer fra USA fremdeles er de dominerende. Krim, komedier og familiefilm er stadig mest populært. Besøk på moderne ballett/dans øker i forhold til klassisk ballett. Det er mye besøk på korkonserter og

stadig mer besøk på pop-/rock-konserter. På kunstutstillinger ser vi mest maleri, men det har vært en økning i besøket på utstillinger med foto-/videokunst. Folke-museene har størst andel av museumsbrukerne. Fotball har mer enn halvparten av tilskuerne til idrett. Fire av fem som går på kulturfestival, går på musikkfestival.

En av tre spiller instrument

En av tre nordmenn kan spille instrument. Dette har holdt seg temmelig stabilt i hele perioden fra 1991 til 2004. Det er gitar og piano som spilles mest. Blant dem som er med i ulike former for organiserte sang- eller musikkgrupper, er de fleste med i kor eller sanggruppe. Dans er mest organisert gjennom kulturskolen. En av tre har vært aktive på idrettsarrangement siste to år. Fotballspill dominerer.

Kjønn er et kulturbruksskille

Kvinner er mer aktive kulturbrukere enn menn. Kvinner går mer på opera/operette. De går også i større grad på ballett-/danseforestillinger, på kunstutstillinger, på konserter, på teater/musikal/revy, på tros-/livssynsmøter og på bibliotek. Kvinner låner også flere bøker på bibliotek enn menn gjør. Det er også færre aldri-brukere av ulike kulturtilbud blant kvinner enn blant menn. Dessuten er kulturinteressen større blant kvinner enn blant menn.

Det er likevel unntak: Ivrige museumsbesøkende er like ofte menn som kvinner. Dessuten er det menn som går mest på idrettsarrangement.

Flere konsertbesøk for begge kjønn

Den økningen som har funnet sted mellom 1991 og 2004 når det gjelder andelen som går på konserter, gjelder både menn og kvinner. Det samme gjelder økningen i kinobesøk, besøk på teater/musikal/revy og ballett-/danseforestillinger. Økningen

i biblioteksbesøk gjelder derimot bare kvinner.

Kvinner og menn velger ulikt repertoar

Når menn og kvinner går på teater eller kunstutstilling, velger de omtrent de samme tilbudene. Går de derimot på kino, velger menn i større grad krim, mens kvinner i større grad velger familiefilmer. Menn velger i større grad tekniske museer, mens kvinner heller velger kunstmuseer. Kvinner går i større grad på klassisk ballett i forhold til menn når de går på ballett- eller danseforestillinger.

I motsetning til blant menn er det de yngste kvinnene som oftest går på idrettsarrangement. Og de går mer på håndballkamper enn menn gjør. Egenaktiviteten på idrettsbanen er større blant gutter og menn enn blant jenter og kvinner i alle aldre. Når de spiller instrument, velger kvinner i større grad piano, mens gitar helst blir foretrukket blant menn.

De unge er storbrukerne av kultur

Det er de unge som er storbrukere av kultur. Lite-brukerne er helst eldre menn, mens det er flest aldri-brukere blant barn. Lavest gjennomsnittsalder finner vi blant kinopublikummet, mens operapublikummet har høyest gjennomsnittsalder. En av fem eldre går ikke på noe kulturtilbud i løpet av året. Det er likevel slik at en økende andel godt voksne benytter seg av kulturtilbud som kino, teater, konserter, museer og kunstutstillinger.

Det er særlig unge og yngre voksne som går mye på kino, men det er færre kino-besøk i løpet av tolv måneder i de siste åra i denne gruppen enn det har vært tidligere. De unge er også de som helst går på kulturfestival, og de går mye på ballett/dans. Barn og unge går mest på folkebibliotek, men det er synkende boklån blant de

unge. De godt voksne går mest på klassiske konserter og annet samt på kunstutstilling. Det er lite aldersskille i bruken av scene-kunst.

Revy og komedie er noe som tydeligvis appellerer til alle aldersgrupper. Når de går på kunstutstilling, ser unge mer på foto-/videokunst enn det andre gjør. Når de går på kulturfestivaler, velger de unge i første rekke å gå på festivaler med pop/rock, mens de eldre helst går for å høre på klassisk musikk.

Færre barn kan spille instrument

Tall for egenaktiviteter viser at det er færre barn som kan spille instrument nå enn på 1990-tallet. Elektrisk orgel og trekkspill er de instrumentene vi spiller som er jevnest fordelt aldersmessig. Når barn er aktive på idrettsplassen, spiller halvparten av dem fotball.

Utdanning og kulturbruk henger sammen

Utdanning henger sterkt sammen med bruk av kulturtilbudene. Storbrukere har høy utdanning.

Det er stor forskjell i kulturbruk etter utdanning også i ulike aldersgrupper. Aldri-brukere synker klart med økende utdanning. Det har likevel vært en tendens de seinere åra til at økningen i kulturbruk har vært størst blant dem med lavest utdanning.

Selv om konsertbesøk øker i alle utdanningsgrupper, er det likevel mest konsertbesøk blant dem med høy utdanning. Det samme gjelder teaterbesøk, biblioteksbesøk, inkludert boklån, museumsbesøk, besøk på kunstutstillinger, på kino og besøk på både opera/operette og ballett/dans. Utdanning skiller like mye i 2004 som tidligere ved besøk på kunstutstillinger og

museumsbesøk. Det er kun ved besøk på idrettsarrangement at vi finner liten sammenheng med utdanning.

Det er en klar sammenheng mellom høy utdanning og interesse for kulturbruk. Har foreldrene høy utdanning, har det også positiv sammenheng med kulturinteressen til barna deres. Kino og idrett er likevel mest populært blant barn uansett foreldrenes utdanning eller inntekt.

Inntekt påvirker kulturbruken

Bruk av kulturtilbudene øker stort sett med økt husholdningsinntekt. Likevel finner vi mest kulturbruk blant dem med høy utdanning og middels inntekt. Storbukere av kultur har høy utdanning, men lav inntekt. Konsertbesøk er eksempel på kulturbruk der høy inntekt har positiv betydning. Det samme gjelder besøk på idrettsarrangement. Inntekt har derimot liten sammenheng med biblioteksbruk.

Forskjeller mellom by og land

Det er store forskjeller i tilgjengeligheten til og bruk av kulturtilbud i ulike bostedsstrøk. Det er et klart skille mellom by og land i kinobesøk; en betydelig større andel går på kino per år i de større byene enn på landsbygda. Det samme gjelder blant annet kunstutstillinger, museer og opera/operette. Likevel har nær 50 prosent av befolkningen i Oslo aldri vært på opera eller operette. Tilgjengeligheten til kino og bibliotek er dessuten synkende i Oslo og de andre byene. Blant annet er det et synkende antall bibliotek. Det er liten forskjell i besøk på idrettsarrangement mellom by og land. De som bor i spredtbygde strøk er mest på tros- og livssynsmøter.

CD og DVD overtar markedet

I hele perioden fra 1991 til 2006 har fjernsynet stått sterkt; omtrent 98 prosent av befolkningen har fjernsyn hjemme. Et

økende antall TV-kanaler, både norske og utenlandske, har blitt lansert i løpet av denne perioden. Videobåndspilleren har også spredt seg kraftig, fra en tilgang på 0 prosent til 80 prosent på 20 år. I de seinere åra har tilgangen til videobåndspillerer begynt å synke, og DVD-spilleren har overtatt. Det har vært en forholdsvis sakte økning i hjemme-PC-tilgangen. Tilgangen til bredbånd for Internett har derimot vokst raskt, fra 2 prosent i 2000 til 63 prosent i 2006. 79 prosent hadde Internett i husholdningen samme år. På lydsiden dominerte kassettpilleren på 1990-tallet. CD-spilleren har de seinere åra overtatt markedet. MP3-spilleren er den nye konkurrenten, som i 2006 hadde en dekningsgrad på 44 prosent.

Fjernsyn brukes av flest

Fjernsyn er det mediet som flest nordmenn bruker i løpet av dagen. I 2006 var det 83 prosent som så på fjernsyn en gjennomsnittsdag. I 1991 var det 81 prosent som hadde sett på fjernsyn per dag. Vi kan dermed si at fjernsynet står minst like sterkt i dag som det har gjort tidligere. Videospilleren, iberegnet VHS og DVD, har aldri blitt den store konkurrenten til direkte-sendte program via TV-skjermen. Andelen som så på video/DVD en gjennomsnittsdag, var på 10 prosent både i 1991 og i 2006.

Trykte aviser taper terreng

I 1991 var det flere lesere av trykte aviser enn fjernsynslesere. I løpet av de siste 15 åra har andelen avislesere sunket fra 84 prosent til 74 prosent, det vi si 10 prosentpoeng. På samme måte som for trykte aviser har andelen brukere av radioen sunket de siste 15 åra. 71 prosent hørte på radio en gjennomsnittsdag i 1991. I 2006 var andelen sunket til 54 prosent. Ser vi på bruken av vinylplater, lydassetter, CD-plater og MP3-spillere under ett, finner

vi ikke noen tilsvarende nedgang for disse lydavspillingsystemene som vi finner for radioen. Andelen brukere per dag var lavest i 1996 med 37 prosent. Høyest var den i 2000, med 50 prosent. I 2006 var andelen 43 prosent. Andelen brukere har ligget på, eller i overkant av, 45 prosent i de siste åra.

Nye medietilbud vinner fram

At bruken av aviser og radio synker, kan ha sammenheng med at nye medier har hatt betydelig innpass på markedet de seinere åra. I 1994 var det 11 prosent som brukte hjemme-PC en gjennomsnittsdag. I 2006 var andelen økt til 51 prosent. Internett ble i 2000 brukt av 7 prosent av befolkningen en gjennomsnittsdag. I 2006 var andelen brukere per dag økt til 60 prosent.

Lesing av ukeblad, tidsskrifter og tegneserieblad noe ned

Blant de trykte massemediene utenom aviser har både ukeblad, tidsskrifter og tegneserieblad hatt en liten nedgang de siste 15 åra. Andelen som leste ukeblad en gjennomsnittsdag var på 21 prosent i 1991 mot 16 prosent i 2006. 18 prosent leste tidsskrift, fagblad og lignende en gjennomsnittsdag i 1991. I 2006 var andelen lesere per dag på 11 prosent.

Boklesingen har økt de seinere åra

Boklesingen så i en periode ut til å få samme skjebne som bladene. Men her har trenden snudd. 24 prosent leste bøker i fritiden en gjennomsnittsdag i 1991. Andelen sank til 17 prosent i 1997. I 2006 har andelen som leste bøker per dag, igjen kommet opp på 24 prosent.

Foto: Crestock

Mye tid foran skjermen

I gjennomsnitt brukte en nordmann tre og en halv time foran skjermen på fritida per dag i 2006, inkludert TV, video/DVD, hjemme-PC og TV-spill. I 1994 var tiden cirka to timer og ett kvarter. I 2006 brukte vi omtrent to og en halv time til TV-seing, mot i underkant av to timer i 1991. Denne tiden brukte vi mest til å se på nyheter, serier og sport. I de seinere åra har det vært nedgang i oppslutningen om informasjonsprogram.

Selv om andelen radiolyttere har gått noe ned, har lyttertiden blant radiolyttere holdt seg nokså stabil. NRK P1 har vært og er fortsatt den dominerende kanalen. Etter 1994 har det vært et nokså jevnt forhold i andelen radiolyttere mellom ulike radiokanaler. Nyheter er den typen program som flest bruker tid på også i radio. På video/DVD har det blitt en økt seing på kjøpe-/leiefilmer, med mest krim/action og komedier.

Vi leser færre aviser

Vi leser færre trykte aviser per dag nå enn før. I 1994 leste vi i gjennomsnitt 1,6 aviser per dag. I 2006 har dette sunket til 1,3 aviser. Ukebladleserne leser i mindre grad de tradisjonelle ukebladene. Se og Hør har overtatt en større del av dette markedet. Blant bokleserne er romaner mest populært, og majoriteten av leserne leser utenlandske forfattere.

Det har de siste åra vært en økning på alle felter av Internett-bruken. Nesten fire av ti bruker Internett til å sende e-post i løpet av en dag,

og mer enn en av tre leser nyheter på nettet. En økt andel av befolkningen bruker hjemme-PC til daglig arbeid, men det er PC som praktisk hjelpemiddel til hjem/fritid som øker mest. De som bruker TV-spill, bruker i gjennomsnitt omtrent en time til dette per dag. PC-spill er noe mer utbredt enn TV-spill.

Menn og kvinner bruker i like stor grad TV, radio, CD-er og video

Menn og kvinner er like ivrige brukere av TV, radio og plater/kassetter/CD-er og video/DVD.

Kvinner bruker PC og Internett i langt mindre grad enn menn, men forskjellen minker.

Det er mer TV-spill blant menn enn blant kvinner. Totalt sett sitter menn mer foran en skjerm i løpet av en dag enn kvinner gjør.

Mest ukebladlesing og boklesing blant kvinner

Kvinner er de store ukebladleserne. Det er også kvinner som leser mest bøker. Den økningen som har funnet sted i boklesing de siste åra, gjelder begge kjønn. Det er helst menn som leser tegneserieblad og tidsskrifter, fagblad og lignende. Nedgangen i tidsskriftlesing de seinere åra gjelder i første rekke menn. Bøker de leser, finner menn i større grad i bokhandel enn det kvinner gjør. Det er helst kvinner som får sine bøker gjennom bokklubb. Kvinner leser i større grad norske forfattere enn det menn gjør.

Eldre kvinner har dårligst tilgang til nye medier

Mens aviser, radio og fjernsyn er nokså jevnt fordelt i alle aldersgrupper, har eldre, særlig kvinner, i mindre grad DVD-spiller, Internett inkludert bredbånd og

hjemme-PC. Det er unge, spesielt gutter, som har best tilgang til Internett.

Avisabonnement høyest blant eldre

Sju av ti abonnerer på avis. Avisabonnement er høyest blant de eldre, lavest blant de unge. Flere barn leser avis i husholdninger som abonnerer på avis, enn blant de husholdninger som ikke gjør det.

De unge bruker mest elektroniske medier

Mens det er betydelig økt elektronisk mediebruk blant de unge, er det en tydelig nedgang i lesing av trykte medier blant barn og unge. Nedgangen er mindre blant de yngre voksne. TV-skjermen okkuperes mest av barn og eldre, i mindre grad av unge. Det er mest videobruk blant barn og unge. Det er også de unge som i størst grad bruker Internett. Hjemme-PC-brukernes alder har økt, men de unge er fremdeles de ivrigste brukerne også av dette mediet.

Slår vi sammen tid brukt til TV, video/DVD, hjemme-PC og TV-spill, ser vi at de unge bruker mest tid til skjermtitting totalt på fritiden, mens barn bruker minst tid foran skjermen. Hver fjerde ungdom ser sju timer eller mer på en skjerm per dag.

Radio og aviser mest ned blant barn og unge

Unge er de ivrigste lytterne til plater/kassetter og så videre, fulgt av barn og unge voksne. Det er færrest som lytter på radio, blant barn. Det er også blant barn og unge vi finner den største nedgangen i lytterandelen på radio de seinere åra. Men også blant de godt voksne har lytterandelen gått ned.

Eldre er de ivrigste leserne av trykte aviser. Det har vært en nedgang i andelen som leser avis per dag for unge. Andelen har holdt seg mer stabil for eldre. Mest ned-

gang i tid til avislesing har det vært blant unge og yngre voksne. Og det har nesten vært en halvering i antall aviser lest per dag blant unge de seinere åra. Omtrent en av fem unge leser bare Internett-utgavene av aviser.

Færre i alle aldre leser tidsskrifter

Lesere av tidsskrifter, fagblad og lignende har den høyeste gjennomsnittsalderen av samtlige medietilbud. Vi ser en nedgang i lesing av slike blader i alle aldersgrupper. Lavest gjennomsnittsalder finner vi blant tegneseriebladleserne. Det er naturlig nok barn og unge som er mest opptatt av tegneseriene. Det har vært en betydelig nedgang i tegneseriebladlesingen blant barn de seinere åra. Nedgangen gjelder begge kjønn, men særlig jenter. Det er lite aldersmessig skille i ukebladlesingen.

Boklesere stadig eldre

Gjennomsnittsalderen for boklesere har økt de seinere åra. Det er fremdeles barn som leser mest bøker, men de unge er de som leser minst. Barna er for øvrig den gruppen som bruker bibliotek mest for å skaffe seg de bøkene de leser.

Økt seing på TV-serier, nedgang for informasjonsprogram

TV-seerne ser i større grad på TV-serier nå enn tidligere. Dette gjelder alle aldersgrupper. Derimot er det færre som ser på informasjonsprogram. Det har vært en sterk nedgang for nyhetssendingene blant både barn og unge TV-seere. På den annen side har det vært økt bruk av TV-spill blant barn og unge.

Halvparten av 9-12-åringer spiller TV- eller PC-spill i løpet av en dag.

Høyt utdannede har bedre tilgang til nye medier

Det er en tydelig sammenheng mellom å ha høy utdanning og ha PC hjemme. Det samme gjelder tilgang til Internett hjemme, inkludert bredbånd. Det er også tydelig at personer med god husholdningsøkonomi i større grad har bredbånd enn andre. Det er dermed nokså naturlig at det er klar sammenheng mellom utdanning og bruk av hjemme-PC og Internett. Generell skjermtitting på fritiden er derimot lavere blant dem med høy utdanning enn blant dem som ikke har høy utdanning.

Mye avislesing uansett utdanning

Andelen som leser trykte aviser, er relativt høy i alle utdanningsgrupper. Nedgangen i antall leste aviser per dag gjelder alle, uansett utdanning og inntekt. Det er derimot tydelig at andelen som leser ukeblad, er lavest blant dem som har høy utdanning. Også høyt utdannede kvinner leser ukeblad i mindre grad enn de lavt utdannede kvinnene. De med høy utdanning leser i størst grad tidsskrift, fagblad og lignende. Nedgang i tidsskriftlesing gjelder likevel både for dem med høy og lav utdanning.

Det er fremdeles flest boklesere blant dem med høy utdanning. De med høy utdanning leser mer utenlandsk litteratur enn andre når de leser bøker. De høyt utdannede bruker dessuten bokhandelen mer enn andre for å skaffe seg de bøkene de leser. Ser vi på hvem som deltar mest som intervjuobjekter og skribenter i aviser og blad, er de høyt utdannede overrepresentert i forhold til andre.

